

naar meer welbevinden op school voor leerlingen & leerkrachten

Inez Vandenbussche
kinder- en jeugdpsychiater
verbonden aan UPC KULeuven
27 januari 2020

waarom loopt het moeilijk op school?

- | traditioneel denkkader / visie lijkt niet meer te werken
- | maatschappelijke veranderingen / eisen
- | M-decreet / Begeleidingsdecreet
- | traditionele autoriteit doet het niet meer
- | school onderhevig aan maatschappelijke kritiek
- | onduidelijkheid over de rol / taak / functie leerkrachten
- | verwachtingen naar leerkrachten ↑↑
- | relatie school ~□ ouders
- | relatie leerkracht ~□ leerling
- | hoe omgaan met leerlingen met moeilijk gedrag
- | klasgebeuren / moeilijke groepsprocessen

NIEUW DENKKADER VOOR SCHOLEN

nood aan nieuw theoretisch denkkader / visie

I school = gezamenlijke verantwoordelijkheid van leerkrachten + ouders + leerlingen

I gedeelde visie op rol en functie leerkracht

I leerkracht = team / netwerk van leerkrachten

I gedeelde visie op rol ouders nodig

I gedeelde visie op rol van leerlingen

I visie = regels en afspraken op school

I duidelijke communicatie over de visie

I schools gebeuren/acties bepaald door de visie

nieuw denkkader: pijlers onderwijs

- | verantwoordelijkheid leerkracht = **onderwijs**
- | **pedagogisch denken** >> emotioneel denken
- | onderwijskader met **optimalisatie leerproces**
- | **schools** welbevinden leerlingen
- | leerlingen positief **academisch** zelfbeeld
- | kennis normale ontwikkeling van het kind
- | kennis psychopathologie ↓↓ functie leerproces
- | **veiligheid** / structuur / regels / steun / warmte
- | schools **leerproces**: motiveren / stimuleren
remediëren / leergierigheid / interesse wekken

ZORG VOOR LEERKRACHTEN
STAAT CENTRAAL

nieuwe visie op leerkracht

I zorg voor leerkracht staat centraal

I welbevinden leerkracht = welbevinden leerling

I herdenken positie & houding & rol leerkracht

I afbakenen verantwoordelijkheden leerkracht

I leerkrachten werken samen / **ondersteuning**

I leerkracht ziet zichzelf als **onderdeel van team**

I gedeelde verantwoordelijkheid met ouders

I de ouders zijn medestanders

I gedeelde verantwoordelijkheid met leerlingen

sterkte leerkracht = team = netwerk

| een leerkracht kan het niet meer alleen

| leerkrachten + directie + CLB = 1 team

| team = ondersteunend netwerk

| **elkaar helpen een goede leerkracht te zijn**

| besef van kracht van teamwerking

| zelfde visie + onderling vertrouwen + steun

| **openheid + transparantie**

| respect voor zwakheden en kwetsbaarheden

| stabiliteit door samenwerking

| problemen & veranderingen samen bespreken

leerkracht

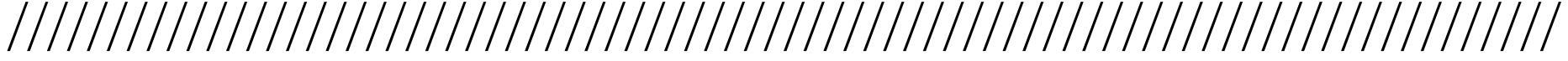
- I leerkracht is de baas / niet moreel (ver)oordelen
- I herdenken begrip autoriteit
- I herdenken begrippen macht / gezichtsverlies
- I hulp nodig hebben en vragen = geen zwakte
- I herdenken schoolreglement
- I herdenken regels en maatregelen
- I herdenken rol en participatie ouders
- I herdenken rol leerlingen
- I herdenken relatie met leerlingen
- I herdenken omgang met probleemgedrag

leerkracht

- I werkmiddelen: eigen woorden en daden
- I appelerend en wervend taalgebruik
- I 'leerkrachtig' lesgeven / 'leerkrachtige' houding
- I communiceren wat je wel wil / ik-boodschappen
- I je hebt enkel controle over je eigen handelen
- I geen discussie / geen escalaties / wel herhaling
- I standvastigheid tonen (ook bij weerstand)
- I werken aan de hand van steun én strengheid
- I omgaan met problematisch gedrag met steun
van team – ouders – leerling zelf
- I het relatie-aanbod is gericht op het leerproces

REGELS EN AFSPRAKEN VEILIGHEID OP SCHOOL

regels en afspraken

probatie en quarantaine

bijkomende maatregelen M-decreet /
Begeleidingsdecreet

regels en afspraken

regels en maatregelen

- | schoolreglement = vertaling van denkkader / visie
- | regels faciliteren het schools leerproces
- | regels gaan over zaken die het verschil maken
- | regels door leerkrachten opgesteld en gedragen
- | regels zijn ondersteunend maar ook dwingend
- | een maatregel onderschrijft de zinvolheid van de regel
- | maatregelen moeten altijd uitgevoerd worden
- | maatregelen leren dat gedrag consequenties heeft
- | maatregelen gaan niet over 'straffen' of 'pijn' doen
- | maatregelen wijzen op verantwoordelijkheid
- | maatregelen helpen om nieuwe voornemens te maken

regels en maatregelen / afspraken

- | leerkracht vraagt en toont respect voor regels
- | feitelijke regel >> mening leerkracht
- | aanpassing van regels = collectief gebeuren
- | verschil tussen regels en suggesties
- | zo weinig mogelijk regels / concreet gedrag
- | regels moeten glashelder en ondubbelzinnig zijn
- | overtreding van een regel = maatregel
- | maatregelen moeten klein en opdrijfbaar zijn
- | leerling toont dat hij/zij de regels naleeft
- | leerkracht = geen detective
- | logisch / herstel / collectief / toekomstgericht

SAMENWERKING TUSSEN OUDERS EN SCHOOL

nieuw denkkader: ouders

- | **delen van verantwoordelijkheid** met ouders
- | **afbakenen verantwoordelijkheid** van ouders
- | **samenwerking & steun** ouders belangrijk
- | ouders **niet demoniseren** / niet oordelen
- | **positief appel** doen op ouders
- | **gedeelde visie** op leerling en op problemen
- | **verwachtingen** naar ouders formuleren
- | **vertrouwen** van de ouder in de school ↑↑
- | vormen van **samenwerking** afspreken
- | bij problemen: samenwerking ouders ↑↑
- | duidelijke – feitelijke – open communicatie
- | samen verklaringen & oplossingen zoeken

ouders mobiliseren

- | wervend en duidelijk taalgebruik naar ouders
- | communicatie ↔ 'oudersparend' of 'zelfsparend'
- | ook geen 'leerlingsparende' communicatie
- | besef dat het zonder ouders niet lukt
- | overleg met ouders installeren vòòr problemen
- | bij problemen ↑ ↑ crisISOVERLEG
- | ouders op de hoogte brengen
- | ouders opbellen
- | aanwezigheid van ouders op school
- | aanwezigheid bij het lesgebeuren
- | ouders komen het kind op school halen
- | ouders & leerkrachten treden gezamenlijk op

HET RELATIONELE APPEL VAN DE LEERLING

relatie leerkracht - leerling

- | leerkracht analyseert het relationeel appel
- | leerkracht gaat in op gezond schools appel
- | leerkracht definieert de relatie
- | leerkracht bakent de relatie af
- | leerkracht confronteert het kind met zijn gedrag
- | leerkracht helpt leerling om te leren uit fouten
- | leerkracht houdt stand in de relatie / afgrenzen
- | leerkracht laat zijn gezag niet ondermijnen
- | leerkracht heeft modelfunctie
- | leerkracht handhaaft de regels / heeft de regie
- | zelfcontrole en herstel zijn kernwaarden
- | zorgzame aanwezigheid is belangrijk

relatie leerkracht - leerling

- | relatie gericht op **schools welbevinden** leerling
- | relatie in functie van het **leerproces**
- | leerkracht kijkt met **didactische bril**
- | leerkracht is **geen therapeut**
- | leerkracht **bewaakt eigen grenzen**
- | **positief academisch zelfbeeld** van de leerling
- | leerkracht stimuleert **schoolse vaardigheden**
- | leerkracht stimuleert **solidariteit** leerlingen
- | leerling krijgt **verantwoordelijke positie**
- | **leerling** maakt leerkracht tot **goede leerkracht**

**OMGAAN MET MOEILIK
BEGRIJPBAAR EN
HANTEERBAAR GEDRAG**

schema vergelijking doelgroepen externaliserende & internaliserende problemen

PROBLEMEN VERSCHILLEND

meer jongens
agressieve interactiestijl
uitlokken via verzet & agressie
afstandelijk
snel ageren / assertief ↑
risicogedrag
egocentrisme
wantrouwen, boosheid, angst
gevoelens van benadeling
geen mededogen: onverschillig
wantrouwige / agressieve denkstijl
eigen visie, aandringen
externaliseren
cognitieve problemen ↑
weinig doordenken / afleiding
weinig schuldgevoelens / geweten
verbaal = non-verbaal
school: frustratie / vernedering
valt leerkracht in zijn persoon aan

meer meisjes
depressieve interactiestijl: reguleren agressie
uitlokken via medelijden
afstandelijk ↔ overgeënvolveerd
aangeleerde hulpeloosheid / assertief ↓
vermijdingsgedag / machteloosheid
gevoel(er)ig / preoccupatie eigen gevoelens
angst, dysthymie
gevoelens van niet begrepen worden
inlevingsvermogen ↑ ↔ onverschilligheid
negatieve denkstijl / doemdenken
eigen visie, moeilijk te beïnvloeden
internaliseren
cognitieve problemen ↓
rumineren / zelfbestraffing
schuldgevoelens
verbaal ≠ non-verbaal
school: onmacht / overvraging
discrediteert zichzelf

schema vergelijking doelgroepen externaliserende & internaliserende problemen

PROBLEMEN =

sociale vaardigheden↓ / relationele problemen & stressgevoeligheid↑
relationeel appel ↑↑ / coërcieve interactiepatronen
emotieregulatie ↓ / problemen met agressie / depressieve kenmerken
gevoelig voor conflicten, spanningen
foute cognitieve perceptie & interpretatie / oplossingsvaardigheden ↓↓
negatief zelfbeeld / minderwaardigheidsgevoelens / kwetsbaar
problemen ↑ met leeftijd / negatieve invloed op anderen
zicht eigen beperkingen↓ / zicht eigen gedrag ↓ / zicht effect gedrag ↓
denk- & relationele patronen zelfbestendinging / zelfrechtvaardiging
vastlopen op school
halen emoties bij leerkrachten naar boven

schema vergelijking doelgroepen externaliserende & internaliserende problemen

AANPAK =

niet ingaan op relationeel appel / ingaan tegen verwachtingspatroon / eigen grenzen

ingaan tegen 'verhaal' – representaties – zelfbeeld

gewogen positieve aandacht / relationele beïnvloeding / corrigerend

weerstand anticiperen / **kinderen geen macht toekennen**

belang van zelfcontrole / eigen gevoelens analyseren en hanteren

geen conflictvermijding / verandering induceren / ≠ wisselwerking aangaan

duidelijke & bewust relationele taal / ik-boodschappen / intentie uitleggen

checken wegens foute verwachtingspatronen

open en circulaire vragen en opmerkingen / verbanden duiden

geen discussie, werken via herhaling, niet ingaan op weerstand

steunende structuur / niet handelen op basis van ideologisch & emotioneel denken

gedrag niet persoonlijk opnemen / kind handelt vanuit eigen intern conflict

induceren verwerping / negatieve gevoelens / schuld / weerstand / onmacht

induceren medelijden / overengagement / positieve identificatie / lijden kind = moeilijk

kind ≠ gedrag / **kind helpen om gedrag te externaliseren**

zichzelf beschermen tegen agressieve en negatieve reacties

geen erkenning verwachten / niet rekenen op dankbaarheid of wederkerigheid

leerkracht en het kind met problemen

- | intern conflict ↔ extern conflict / leerling ≠ gedrag
- | leerkracht helpt leerling om gedrag te externaliseren
- | leerkracht helpt leerling om zijn geest vrij te maken
- | leerkracht vergroot de betrokkenheid op het leerproces
- | leerkracht negeert / stopt claimend/manipulatief gedrag
- | geen exploratie van het 'verhaal' van het kind
- | wel bespreken van concrete feiten in klasgebeuren
- | leerkracht geeft geen valse hoop/perspectieven
- | leerkracht is duidelijk over eigen rol en taak
- | leerkracht versterkt geen pathologie / geen medelijden
- | leerkracht brengt veranderingen bij leerling in kaart
- | leerkracht houdt positieve veranderingen bij voor kind
- | leerkracht geeft zorgen door aan bevoegden
- | geen probleemgesprekken in het klaslokaal

DE KLASGROEP

leerkracht en de klasgroep

I klas = veilige & stabiele leeromgeving

I leerkracht = positieve aanwezigheid

I leerkracht zorgt voor orde en structuur / controle

I leerkracht wordt gesteund door team & ouders

I leerkracht werkt met groepsdynamieken

I leerkracht werkt met beïnvloedingsprocessen

I leerkracht gaat negatieve coalities tegen

I leerkracht spanningen ↓ / escalaties ↓↓

I leerkracht stimuleert positieve interacties

I leerkracht bepaalt plaatsen in de klas

INDICATOREN ONDERWIJS

INDICATOREN ONDERWIJS / DIDACTISCHE BRIL

- I het CLB geeft de informatie die ik nodig heb
- I ik schep een goed onderwijsklimaat in de klas
- I ik baken mijn verantwoordelijkheid af
- I ik ben verantwoordelijk voor het leerproces
- I mijn basishouding is aanvaardend en positief
- I ik analyseer mijn gevoelens, houding & aandeel
- I ik bepaal mijn reacties en **definieer de relatie**
- I het relatieaanbod is gericht op het ↑ leerproces
- I ik controleer mezelf maar vermijdt geen conflict
- I ik ga zo weinig mogelijk discussies aan
- I ik werk vooral via herhaling van mijn vraag
- I ik situeer mij bewust & actief binnen een team
- I ik bescherm mijzelf bewust tegen negativiteit